

Brugs Ommeland 2012 / 3

Driemaandelijks tijdschrift - nr. 3 - juli - augustus - september 2012
Afgiftekantoor 8000 Brugge 1ste-2de afd. - P309010

Ambervondsten in de Jeruzalemstraat – Naar aanleiding van een nieuwbouw ter hoogte van Jeruzalemstraat 17 voerde Raakvlak een opgraving uit. Een eerste fase vond plaats van oktober tot december 2010, een tweede fase eind maart 2012. Het onderzoek werd uitgevoerd met financiële medewerking van de projectontwikkelaar Promimo bvba/ Groep Topro. De eerste resultaten gunnen ons een blik op de nijverheid in dit deel van Brugge in de 14de en 15de eeuw, meer bepaald op de amberbewerking. Gele amber of barnsteen is een fossiele (versteende) hars die afkomstig is van prehistorische naaldbomen. Amber kan in veel verschillende kleuren voorkomen maar is meestal geel tot oranje. Doorzichtig barnsteen wordt het mooist gevonden en is het kostbaarst. De barnsteen die in Brugge gevonden wordt, is gevormd in de Baltische regio. Na de ijstijden is amber uit de bruinkoollagen vrijgekomen in zee. In het gebied van de Oostzee kan aangespoelde amber verzameld worden langs de kust. Barnsteen is verspreid in een groot gebied en is tijdens een lange periode verhandeld. Uit de pre-middeleeuwse periode zijn wereldwijd voorbeelden gekend van het gebruik van amber voor de fabricatie van siervoorwerpen en juwelen, vaak gebruikt als talisman tegen allerlei onheil. Met de opkomst van het Christendom verdwijnt de belangstelling voor amber wegens het bijgeloof dat er mee gepaard gaat.

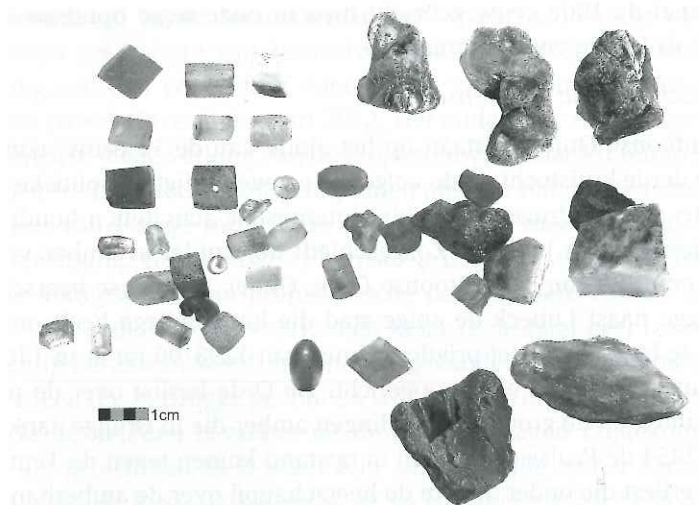
Pas vanaf de 10de eeuw gebruikt men in onze regio opnieuw amber, vooral als kralen voor paternosters.

Overmacht van de Teutoonse orde

De Teutoonse Orde, ontstaan op het einde van de 12 eeuw, nam deel aan de derde kruistocht. In de volgende eeuwen krijgt zij politieke macht in onder andere Pruisen. Ook bij economische activiteiten houdt ze de touwtjes strak in handen. Zo geschiedt de handel in amber volledig onder controle van de Teutoonse Orde. Onder Teutoonse heerschappij is Brugge naast Lübeck de enige stad die het privilege heeft om deze amber te bewerken. Het privilege duurt van 1298/99 tot er in 1480 ook in Gdansk een gilde wordt opgericht. De Orde beslist over de prijzen, de kwaliteit en de grootte van ladingen amber die in Brugge aankomen. Als in 1454 de Pruisische steden in opstand komen tegen de Teutoonse Orde verliest die onder andere de heerschappij over de amberhandel en worden er geen nieuwe leveringen meer naar Brugge gezonden. Vanaf dat moment moeten de paternostermakers zelf naar het Oosten trekken om inkopen te doen. Samenwerken in een gilde is in zo'n situatie van levensbelang voor het voortbestaan van het ambacht.

Amber in Brugge

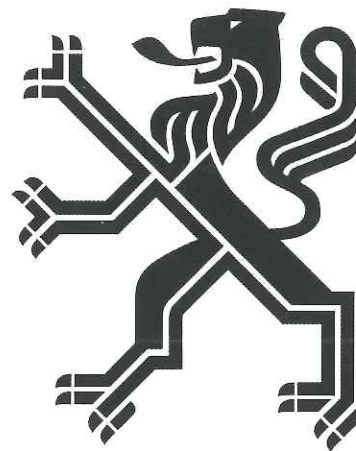
In Brugge dateert de eerste vermelding van paternostermakers uit 1299. In 1302 is er al een goed georganiseerd ambacht. Omdat ieder afhankelijk is van de invoer van de Pruisische amber door de Teutoonse orde, worden er strenge regels opgesteld voor de verdeling van de ruwe amber onder de verschillende leden van het ambacht. Verder is ook de verkoop streng geregeld, zo is de verkoop op straat en aan vreemden verboden. De vraag naar paternosters was groot en de productie kende in de 14de-15de eeuw in Brugge een bloeiperiode. Daarvan getuigen de meer dan 300 leerlingen en 70 meesters binnen het ambacht van de paternostermakers (cijfers van 1420). Naast paternosters maken ze ook nog andere voorwerpen, maar hierover is voorlopig weinig bekend. De amberschaarste en de hoge prijzen zorgen ook voor onenigheid tussen de amberbewerkers en de verniszieters, die van de paternostermakers afhankelijk zijn voor de bevoorrading van amber. Amber werd gebruikt als één van de ingrediënten voor vernis. Men gebruikte hiervoor enkel minderwaardig amber en de restproducten van de paternostermakers.

Uit de ruwe amber worden kralen gedraaid. Om aan de slag te kunnen heeft men enkel een boor en een draaibank nodig. De productie van de paternosterkralen valt in verschillende stappen uiteen. Het onbewerkte materiaal wordt geselecteerd en in de ruwe vorm van een kraal gesneden. Dan wordt aan beide zijden het centrale gaatje geboord. Op de draaibank worden daarna de kralen bijgedraaid tot ze rond en glad zijn, klaar om er paternosters van te maken. Sommige verfijnde producten worden ook nog geveerd. Van het productieproces van de kralen rest ons enkel productieafval waaronder mislukte halffabricaten. Bovendien wordt ook dit productieafval niet altijd overgeleverd want amber van minderwaardige kwaliteit en productieafval wordt verkocht aan de verniszieters.

Afvalkuilen in de Jeruzalemstraat

Tijdens de opgraving in de Jeruzalemstraat troffen we twee afvalkuilen aan met resten van amberbewerking. Eén van de kuilen wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van veel organisch materiaal. De kuil bevatte een laag met veel amberafval en enkele afgewerkte kraaltjes, in een andere laag troffen we resten van textiel en leder aan. In een tweede kuil troffen we eveneens resten van amberbewerking aan, enkele afgewerkte kraaltjes en een hamertje. Er zijn in Brugge al ambervondsten gekend uit de Rijkpeijndersstraat. Deze kwamen aan het licht na de afbraak van brouwerij Aigle Belgica. (Griet Lambrecht)

Met de steun van de
Vlaamse Gemeenschap

B R U
G G E

WERELDERFGOEDSTAD